

Корнякова Т. В.,
доктор юридичних наук,
завідувач кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Юзікова Н. С.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ НАРКООБІГУ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВЕКТОР

CURRENT TRENDS IN STRATEGIES TO COUNTER DRUG TRAFFICKING: INTERNATIONAL AND NATIONAL VECTOR

У статті дано правовий аналіз проблем зловживання наркотиками та їх незаконного обігу. Виявленні сучасні тенденції у зловживанні наркотиками, алкоголем, абаком; напрямки політики у сфері протидії незаконному наркообігу, що були об'єктом уваги в міжнародних доповідях, форумах та закріплені у стратегіях, планах, резолюціях. Були визначені засади, стратегічні напрямки та завдання у сфері боротьби з наркотиками. Особливої уваги приділено напрямкам та результатам міжнародного співробітництва між Україною та країнами ЄС.

Ключові слова: моніторинг, оцінка наркоситуації, міжнародне співробітництво, контрабанда наркотиків, нові психоактивні речовини.

В статье дан правовой анализ проблем злоупотребления наркотиками и их незаконного оборота. Выявлены современные тенденции в злоупотреблении наркотиками, алкоголем, табаком; направления политики в сфере предупреждения незаконного наркооборота, которые были объектом внимания в международных докладах, форумах и закреплены в стратегиях, планах, резолюциях. Дана характеристика принципов, стратегических направлений и задач в сфере борьбы с наркотиками. Отдельное внимание уделено направлениям и результатам международного сотрудничества между Украиной и странами ЕС.

Ключевые слова: мониторинг, оценка наркоситуации, международное сотрудничество, контрабанда наркотиков, новые психоактивные вещества.

The article presents a legal analysis of the problems of drug abuse and illicit trafficking drug. Revealed current trends in the abuse of drugs, alcohol, tobacco; policies for the prevention of illicit drug trafficking, which have been the subject of attention in international reports and forums and are enshrined in strategies, plans, resolutions. A description of the principles, strategic directions and objectives in the field of the fight against drugs is described. Presents directions and results of international cooperation between Ukraine and the EU countries.

Key words: monitoring, assessment of the drug situation, international cooperation, smuggling of drugs, new psychoactive substances.

Вступ. Сьогодні наркоманія як для України, так і для міжнародної спільноти набула обсягу загрози і виступає проблемою світового рівня. Наркотична злочинність набуває поширення з кожним днем, вона існує в будь-яких ланках суспільства, в різних регіонах, під загрозою опиняються різні вікові категорії, вона не має державних кордонів і загрожує цивілізації в цілому.

За даними ООН, на сьогодні понад 230 млн. осіб, або 5% дорослого населення світу хоча б один раз вживали той чи інший заборонений наркотик. До категорії проблемних наркоспоживачів належить біля 27 млн. чоловік, що складає 0,6% дорослого населення планети. Героїн, кокаїн та інші наркотики щорічно вбивають біля 0,2 млн. людей, руйнуючи сім'ї та приносячи біди тисячам інших людей. Заборонені наркотики підривають соціально-економічний розвиток і сприяють зростанню злочинності, нестабільності, незахищеності та розповсюдженню ВІЛ [1, с. 4]

Постановка проблеми. До початку ХХ століття практично не існувало обмежень на виробництво

та споживання наркотиків. Лише інколи робилися спроби скоротити або заборонити використання деяких наркотичних речовин, але вони були нетривалими і, як правило, невдалими.

У ХХІ столітті проблема зловживання наркотиками та їх незаконний обіг стосується життів мільйонів людей на планеті. Про формування ефективних підходів до зміни ситуації, мінімізації наслідків, міжнародне співробітництво, зміну карально-репресивного вектору, належне кадрове і фінансове забезпечення превентивної діяльності неодноразово наголошувалось у міжнародних доповідях, форумах та закріплювалось у стратегіях, планах, резолюціях [2–5]. Поряд із цим європейські дослідники стверджують, що вживання таких наркотиків як героїн та кокаїн, скоротилось за останні роки. Це пояснюється більшою доступністю на відкритому ринку чи мережі Інтернет нових психоактивних речовин, що становить суттєву загрозу здоров'ю. За свідченням фахівців, 78,9 млн. європейців вживали канабіс хоч раз у житті, в той час як кокаїн та амфетаміни вживали, відповідно, 15,6 і 12 млн. осіб [6].

Про необхідність та важливість проведення наукових досліджень у цій сфері на рівні держави наголошено у Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. (далі – Стратегія України) [7]. Фундаментальні наукові дослідження мають бути спрямовані на прогнозування процесів у сфері обігу наркотиків. Це стане підґрунтям формування напрямків та складових частин державної політики і розроблення програмних заходів із запобігання негативним наслідкам поширення наркоманії та наркозлочинності.

Метою статті є дослідження основних тенденцій щодо зловживання наркотиками та протидії незаконному наркообігу на підставі міжнародної та національної теорії, законодавства та практики застосування.

Виклад основного матеріалу. Проблемі протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та профілактики наркотизації суспільства приділяється увага фахівцями різних галузей та рівнів. Різні аспекти цієї сфери вивчаються політологами, соціологами, медиками, психологами, правознавцями, педагогами. При цьому за всієї очевидності та суспільної небезпеки (відкритої чи прихованої) ситуації сьогодні ніхто з фахівців не може оперувати точними даними про рівень наркотизації населення, уявити масштаб поширення захворювань та їх параметри. Результати наукових досліджень щодо осіб споживачів і розповсюджувачів наркотиків, а також кількості вчинених злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отримані фахівцями різних галузей знань (соціології, медицині, психології, юриспруденції тощо), значно розрізняються за багатьма показниками. Більшість показників даються без урахування рівня латентності цієї категорії злочинів та захворювань.

На сьогодні відсутні єдині критерії моніторингу, методики оцінки масштабів поширення наркотиків і рівня наркотизації населення в Україні. Але науковців та практиків об'єднує спільне занепокоєння погіршенням ситуації з наркотиками, що має тенденцію до подальшого погіршення, супроводжується активізацією багатьох інших негативних соціальних процесів у суспільстві.

Особливість злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів полягає у підпорядкуванні волі злочинців, інколи одночасно і жертв злочинів (у одній особі), адже вживання наркотиків – це захворювання, яке необхідно лікувати.

Детермінація зловживання наркотичними засобами та наркозлочинності

Особливу стурбованість з огляду на соціально-економічні кризові явища викликає систематичний характер вживання наркотиків, заборонених до обігу, а також вживання не за медичним призначенням наркотичних лікарських засобів, підвищення рівня захворювання на інфекційні хвороби, зокрема ВІЛ-інфекції людей, які перебувають у близькому оточен-

ні споживачів ін'єкційних наркотиків, та збільшення кількості злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, що значною мірою зумовлено:

1) невисоким рівнем ефективності і недостатньо науковою обґрунтованістю профілактичних, соціально-медичних, правоохоронних заходів протидії наркоманії та наркозлочинності;

2) підвищенням рівня вживання наркотиків, заборонених до обігу, а також вживання не за медичним призначенням наркотичних лікарських засобів, що може викликати наркотичну залежність;

3) збільшенням обсягів нелегального виробництва наркотиків та їх контрабанди;

4) об'єднанням наркобізнесу, корупції, тероризму та інших форм організованої злочинності;

5) ускладненням доступу до наркотичних лікарських засобів через надмірну зарегульованість порядку їх обігу;

6) відсутністю в Україні єдиної системи моніторингу ситуації у сфері незаконного обігу наркотиків.

Відносно останньої позиції необхідно зауважити, що розпорядженням Кабінету міністрів від 17 жовтня 2011 року було схвалено Концепцію створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Моніторинг) [10]. Вказаний моніторинг передбачає постійне спостереження за характеристиками розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів із метою їх оцінки і прогнозу. Вивчення такої ситуації дає можливість для обґрунтованого вибору необхідних профілактичних заходів і розроблення плану профілактичної роботи та відповідного їх відображення в державній політиці.

Державна політика щодо наркотиків на національному рівні здебільшого сформована, законодавчо закріплена і поступово реалізується, але при цьому має недоліки, які останнім часом приймають стійкий характер. Недоліком державної політики щодо наркотиків виступає її невідповідність високому рівню криміналізації суспільних відносин, тобто недостатня кримінологічна обґрунтованість. Причини та прояви недоліків такої політики носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. До них можна віднести: відчуження влади від народу; ігнорування підвладною елітою громадської думки; імітований характер перетворень, політичних рішень та діянь із боку органів влади і управління; низьку правову культуру суспільства. Недостатнє використання наукового потенціалу, що міститься в рекомендаціях науковців, також впливає на недосконалість державної політики щодо наркотиків та не забезпечує достатньою мірою охорону найбільш важливих соціальних цінностей від злочинних посягань [8, с. 325].

У Національному звіті за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року) державну політику України у сфері обігу наркотиків [9] охарактеризовано як рестриктивну, націлену на контроль за наркотиками, протидію злочинності у цій сфері, забезпечення доступності для населення життєво необхідних ліків, у тому числі знеболювальних препаратів.

Засади національної та міжнародної політики у сфері обігу наркотиків

Державна наркополітика узгоджується з основними європейськими принципами. Під час реалізації політики у сфері обігу наркотичних засобів Україна дотримується таких принципів: а) *пріоритетність здоров'я населення*, коли наркозалежні особи забезпечуються необхідним комплексом профілактичних та лікувальних заходів; б) *обов'язковість* у доступі населення до життєво-необхідних лікарських засобів, у тому числі знеболювальних препаратів; в) *гуманізація заходів впливу*, що полягає у відмові від карального підходу щодо споживачів наркотиків; г) *зосередженість діяльності правоохоронних органів* на боротьбі з організованою наркозлочинністю, відмиванням коштів, отриманих від незаконного розповсюдження наркотиків, їх реалізації. Але, на жаль, принципи здебільшого носять декларативний характер без практичної їх реалізації.

Концептуально новий вектор державної політики у сфері незаконного наркообігу відображений у Стратегії України. Виходячи з міжнародних стандартів та гуманізації державної кримінально-правової політики, у Стратегії України передбачено всебічний перехід від карального, кримінально-правового спрямування антинаркотичних заходів до лікувально-профілактичних як найбільш плідних у контексті подолання наркоманії.

На міжнародному рівні засади боротьби з незаконним наркообігом визначені у Стратегії ЄС по боротьбі з наркотиками (2013–2020) (далі – Стратегії ЄС) [4]. Стратегія ЄС спрямована на захист та благополуччя суспільства і людини, захист здоров'я, забезпечення високого рівня безпеки громади та прийняття збалансованого, комплексного підходу, що заснований на феномені наркотиків.

Стратегічні напрямки та завдання у сфері боротьби з наркотиками

Стратегія ЄС охоплює два напрямки, що пов'язані між собою. Перший – скорочення попиту на наркотики, другий – скорочення пропозиції наркотиків. Також містить три складових частини: а) координацію; б) міжнародне співробітництво; в) дослідження, інформацію, моніторинг та оцінку. У планах дій (2013, 2017 рр.), що розроблені в межах стратегії, представлений перелік конкретних дій, відповідальні особи, терміни виконання та інструментами оцінки основних показників наркоситуації у країні.

Крім скорочення попиту на наркотики та пропозиції наркотиків у ЄС, передбачено зниження медичних та соціальних ризиків і шкоди, що викликається наркотичною залежністю, за допомогою стратегічного підходу скоординованих і спільних дій зовнішньої співпраці ЄС у цій сфері. Це буде досягнуто за рахунок комплексного, збалансованого і заснованого на реальних даних моніторингу ситуації.

Ураховуючи нові підходи, виклики та ризики, пов'язані з появою нових психоактивних та наркотичних речовин, стратегічні заходи спрямовані на вирішення низки проблем, а саме: а) зростаючої тенденції до вживання багатокомпонентних речовин, включа-

ючи поєднання законних речовин, таких як алкоголь і лікарські препарати, і заборонених речовин; б) тенденції до використання неопіїдних наркотиків, а також поява і поширення нових психоактивних речовин; в) необхідність забезпечення і поліпшення доступу до запропонованих контрольованих ліків; г) необхідність поліпшення якості, охоплення та диверсифікації послуг зі скорочення попиту на наркотики; д) зберігається висока захворюваність хворобами, що передаються через кров, особливо вірусом гепатиту С, серед споживачів ін'єкційних наркотиків та потенційний ризик нових спалахів ВІЛ-інфекцій та інших хвороб, що передаються через кров, пов'язаних із уживанням ін'єкційних наркотиків; є) зберігається висока поширеність випадків смерті від наркотиків в ЄС; ж) необхідність орієнтуватися на споживання наркотиків за допомогою комплексного підходу до охорони здоров'я, зокрема з урахуванням психіатричної супутньої патології; з) динаміка на ринках незаконних наркотиків, включаючи зміну маршрутів незаконного обігу наркотиків, транскордонну організовану злочинність та використання нових комунікаційних технологій в якості посередника в поширенні заборонених наркотиків і нових психоактивних речовин; ж) необхідність запобігання витоку прекурсорів, прекурсорів та інших основних хімічних речовин, які використовуються при незаконному виготовленні наркотиків, із легальної торгівлі на незаконний ринок, а також витоку деяких хімічних речовин, що використовуються в якості ріжучих речовин.

Реалізація Стратегії ЄС та Плану дій ЄС з боротьби з наркотиками показали достатню кількістю ресурсів, що були спрямовані на їх виконання. Поряд із тим зацікавлені сторони зазначають, що збільшення ресурсів забезпечить кращу реалізацію дій, викладених у Плані дій ЄС. Окремі питання потребують додаткової уваги. До них відносяться: нові психоактивні наркотики; швидко змінні способи незаконного обігу наркотиків (включаючи Інтернет); тенденція до зростання попиту на наркотики в контексті політики пандемії, яка охоплює законні (такі як тютюн, алкоголь) або такі, що відпускаються за рецептом, ліки і заборонені речовини, що викликають залежність; залежність, що не пов'язана з наркотиками, наприклад, азартні ігри [4; 5].

Заслужують на увагу окремі показники (15 позицій), що враховуються під час реалізації Плану дій ЄС щодо наркотиків за 2017–2020 роки [5]. Вони становлять підґрунтя трансформації заходів, виділення відповідних ресурсів, проведення досліджень та визначення критеріїв їх оцінки. Вказані показники умовно можна розподілити на декілька груп. Перша стосується кількості населення, що вживає наркотики (за віковими групами) постійно, вперше, протягом останнього року; друга – смертності серед споживачів наркотиків; розповсюдженості захворюваності серед споживачів ін'єкційних наркотиків, у тому числі ВІЛ та вірусний гепатит, туберкульоз, заварювання, що передаються статевим шляхом; осіб що перебувають на лікуванні; третя група – це

показники превентивного характеру, стосуються вилучених заборонених наркотиків, у тому числі таких, як канабіс, героїн, кокаїн, крек-кокаїн, амфетамін, метамфетамін, екстазі, ЛСД і інші речовини; повідомлень про злочини у сфері обігу наркотиків; тенденції розповсюдженості вживання наркотиків серед ув'язнених; четверта – оцінка доступності, охоплення і якості послуг і втручань у сфері профілактики, зниження шкоди, соціальної інтеграції та лікування від наркотичної залежності; п'ята – діалог і співробітництво у сфері наркообігу, між регіонами, третіми країнами, міжнародними організаціями та іншими сторонами; оцінка ризиків та система раннього оповіщення щодо нових психоактивних речовин; урахування результатів співробітництва та інформації в подальшій зміні національних стратегій, законодавства, координаційних механізмів та витрат держав ЄС на боротьбу і профілактику у сфері наркообігу.

Окремо слід зупинитись на такому показнику, як тенденція до першої спроби заборонених наркотиків у шкільному віці. У цьому контексті важливого значення набувають окремі проекти дослідження (звіти), аналіз та оцінка ситуації. Це European School Survey Project on Alcohol and Drugs (ESPAD) – Проект Європейського шкільного обстеження з алкоголю та наркотиків, Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) – «Поведінка та охорона здоров'я в дітей шкільного віку» and General Population Drug Use Survey (EMCDDA Key Epidemiological Indicator) – «Обстеження вживання наркотиків населенням у цілому (ключовий епідеміологічний показник)» [11].

У цьому звіті представлені останні й повні дані про вживання психоактивних речовин серед школярів у віці від 15 до 16 років в Європі. Дослідження ґрунтується на відповідях більш ніж 90 000 дівчаток і хлопчиків щодо рівня вживання тютюну, алкоголю, канабісу та інших речовин; видів поведінки та азартних ігор онлайн у 35 європейських країнах. У документі визначені зміни у вживанні психоактивних речовин за останні 20 років і гендерні відмінності у вживанні психоактивних речовин і поведінці в Інтернеті. В якості основи для рішень або підходів для досягнення цієї мети ESPAD надає дані про таку поведінку протягом періоду до 20 років. У наступні роки ESPAD буде не тільки стежити за поведінкою, пов'язаною з уживанням психоактивних речовин, але також буде оцінювати майбутні зміни у використанні Інтернету, а також в онлайн-іграх і азартних іграх, і буде прагнути збільшити свій внесок у захист дітей і підлітків від негативних наслідків вживання психоактивних речовин і звання. У цілому спостерігається загальна тенденція до зниження куріння і вживання алкоголю серед підлітків. Однак, незважаючи на суворі правила щодо продажу тютюну та алкоголю в більшості країн, підлітки повідомляють про порівняно легкий доступ до них. Тенденції двох останніх десятиліть свідчать про скорочення гендерного розриву у вживанні алкоголю, тютюну.

Особливу увагу в дослідженні ESPAD (вживання заборонених наркотичних засобів у шкільному віці) приділено аналізу нових психоактивних речовин (НПР). НПР – це наркотичні або психотропні препарати, які не контролюються конвенціями ООН із наркотиків, але можуть представляти загрозу для здоров'я порівняно із загрозою, що викликається речовинами, переліченими в цих конвенціях. У середньому 4% опитаних студентів спробували НПР – речовини, що імітують дію заборонених наркотиків, і 3% використовували їх в останні 12 місяців. У середньому ці речовини використовуються школярами частіше, ніж амфетамін, екстазі, кокаїн або ЛСД, причому всі вони мають більш низькі показники поширеності протягом життя. У звіті ESPAD виділено кілька країн, в яких виявлено вживання НПР вище середнього за останні 12 місяців. Це студенти Естонії та Польщі (8%), Болгарії та Хорватії (6%), Ірландії та Італії (5%). Низькі показники вживання НПР протягом життя були зареєстровані в Бельгії (Фландрія), Данії, Фарерських островах, Фінляндії, колишній Югославській Республіці, Македонії, Молдові, Нідерландах, Норвегії та Португалії (1%). Також у звіті прослідковується взаємозалежність та взаємозв'язок між вживанням наркотичних речовин та використанням Інтернету. Констатовано наявність тісного зв'язку між вживанням різних наркотиків, включаючи алкоголь і тютюн, і ризикованою, протиправною поведінкою, такою як азартні ігри.

У національній правозастосовній практиці у сфері протидії незаконному обігу наркотиків також інформативного і практичного значення набувають звіти. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року) містить поглиблений огляд наркоситуації в Україні для Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності. За даними Державної прикордонної служби України, у 2016 році найбільше вилучалося психоактивних речовин на сухопутній ділянці кордону (153,895 кг). Усього органами та підрозділами служби за результатами вжитих заходів виявлено та вилучено понад 175,5 кг наркотиків. Оперативно-розшуковими підрозділами служби припинено діяльність 10 протиправних груп у складі 21 особи [9].

Міжнародне співробітництво

Міжнародне співробітництво у сфері обігу наркотиків є важливою складовою частиною реалізації зовнішньополітичних інтересів держави. У цьому контексті держава: розширює і підвищує ефективність міжнародного співробітництва на всіх рівнях у сфері формування наркополітики шляхом виконання спільних програм і проектів, проведення досліджень у цій галузі, навчання та обміну досвідом з профілактики, лікування та реабілітації тощо; розвиває співробітництво на всіх рівнях, надаючи пріоритет співпраці з Міжнародним комітетом ООН з контролю за наркотиками, ВООЗ, Управлінням ООН з наркотиків і злочинності та іншими організаціями ООН, ЄС, Ради Європи.

План дій ЄС із боротьби з наркотиками на 2017–2020 роки [5] в межах міжнародного

співробітництва зосереджує увагу на покращенні діалогу між ЄС та третіми країнами, міжнародними організаціями з питань профілактики незаконного вживання наркотиків та боротьби з наркотичною злочинністю. Наголошується на належному фінансуванні міждисциплінарних досліджень, у тому числі шляхом фінансування окремих програм ЄС (2010–2014 років), виключенні дублювання досліджень, урахуванні прогалин під час розроблення політики, прийняття до уваги важливості поведінкових досліджень і нейробіології.

У Плані дій ЄС щодо наркотиків за 2017–2020 роки значну увагу приділено аналізу та обміну інформацією, в тому числі картографічного характеру, щодо взаємозв'язку між незаконним обігом наркотиків та: а) фінансуванням терористичних груп, зважаючи на будь-яке співпадіння між встановленими маршрутами районів виробництва, обігу наркотиків і зон конфлікту; б) контрабандою мігрантів (корелюючи із Планом дій ЄС із боротьби з контрабандою мігрантів (2015–2020 роки)), аналізом ризиків між контрабандою та іншими злочинами; в) торгівлею людьми, враховуючи Стратегію з викорінення торгівлі людьми на 2012–2016 роки. Також належну увагу приділено питанням кадрової підготовки, навчанню осіб, які приймають участь у запобіганні злочинам у сфері незаконного наркообігу. Прикладом міжнародного співробітництва у сфері ефективного запобігання злочинам, пов'язаним із незаконним обігом наркотиків, є низка оперативних заходів. Так, у рамках співробітництва з ЦКА та БКА Німеччини, з НКА Великої Британії, Національною поліцією Нідерландів, Бюро кримінальної поліції Литовської Республіки, з Управлінням безпеки Національної поліції Туреччини, з МВС Грузії, ДЕА США, а також із Центрально-азійським регіональним інформаційно-координаційним центром (ЦАРИКЦ) із боротьби з наркотиками проведено низку заходів із протидії міжнародному наркобізнесу, зокрема: на початку 2016 року в рамках налагодженої взаємодії з Бюро кримінальної поліції Литовської Республіки ГУ БКОЗ СБ України успішно реалізовано спільну операцію з ліквідації припинення контрабандного переміщення групою осіб із Російської Федерації до Республіки Литва транзитом через територію України 430 кг прекурсорів – фенілацетону, який планувалось використати для виробництва психотропної речовини – метамфетаміну. Двом громадянам Республіки Литва та громадянину України повідомлено про підозру у скоєнні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 311 КК України; в березні 2016 року припинено контрабандне переміщення групою осіб із Латинської Америки транзитом через територію ОАЕ до України 2,28 кг наркотичного засобу – кокаїну, який був прихований у картонних фірмових коробках із-під печива марки «OREO». Двом громадянам України та громадянину Туреччини повідомлено про підозру у скоєнні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 305 КК України [9].

У 2017 року в Україні розпочалося обговорення проекту «ДІЯ-ЄС: Заходи ЄС із питань протидії наркотикам та організованій злочинності», що

передбачає інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі уздовж героїнового маршруту. Проект буде імплементовано Міжнародним та Ібероамериканським фондом адміністрування та державної підтримки (МІАФАДП, Іспанія) із залученням таких партнерів: Експертиз Франс (Франція), Національне агентство по боротьбі із злочинністю (Великобританія), Корпус карабінерів (Іспанія); він триватиме чотири роки. Таким чином, країни зможуть співпрацювати в рамках трансрегіональних операцій, дотримуючись прав людини і принципу верховенства права.

Контрабанда наркотиків

Аналіз роботи щодо боротьби з контрабандою наркотиків свідчить, що контрабандисти постійно вдосконалюють, змінюють методи, спрямованість своєї злочинної діяльності та використовують головні шляхи переміщення наркотиків через територію України [12]. 1. *Балканський маршрут*, який починається в Південно-Західній Азії, проходить через територію Ірану та Туреччини. 2. *Північно-Чорноморський маршрут* має два розгалуження: з Афганістану через територію країн Центральної Азії до ринків Західної Європи через РФ, Україну, Білорусь та Республіку Польща; з Афганістану через Іран, Азербайджан, Вірменію, Грузію, Росію, звідки пролягає до країн Західної Європи. 3. *Східно-Середземноморський маршрут*: розпочинається в портах Пакистану та пролягає до ринків Західної Європи через Індійський океан, Червоне море, Суецький канал, південну частину острова Кіпр. 4. *Циганський маршрут*: а) наркотики виробляються кустарним способом в Україні (в місцях компактного проживання громадян України циганської національності), рухаються автомобільним транспортом для реалізації до Білорусі та РФ. 5. *Албанський маршрут*: починається (виробництво наркотиків) у регіонах із компактним проживанням албанської діаспори в країнах Балканського півострова (Албанія, Македонія, Боснія і Герцеговина), далі через Румунію, Угорщину наркотики переміщуються автомобільним транспортом в Україну. 6. *Африканський маршрут*: починається (виробництво наркотиків) у країнах Центральної та Північно-Західної Африки, транзитом через європейські країни, далі повітряним або автомобільним транспортом наркотики потрапляють в Україну. 7. *Угорський маршрут*: в Україну потрапляють і наркотики, які були вироблені в Угорщині. 8. *Місцевий кримінальний маршрут*: найбільш розвинений вид злочинної діяльності (пов'язаний із наркобізнесом) через державний кордон на Північному Сході та Півдні України.

Підсумовуючи, зазначимо, що проблема зловживання наркотиками більше не обмежується певними кордонами, це світова проблема. Кримінологічний аналіз стратегічного національного та міжнародного законодавства у сфері вживання наркотиками та незаконного наркообігу свідчить про єдність підходу до профілактики вживання, гуманізації заходів впливу на наркозалежних, хворих осіб, посідання

кримінальної відповідальності за виготовлення, розповсюдження та інші форми незаконного наркообігу. Також спостерігається схожість тенденцій та проблем, що виникають у сфері наркообігу.

Урахування сучасних тенденцій у сфері наркообігу, обмін інформацією, вивчення міжнародного досвіду щодо основних підходів та їх запровадження і здійснення практичних заходів дасть змогу істотно змен-

шити негативний вплив незаконного обігу наркотиків на суспільство, знизити рівень злочинності у цій сфері, що прогнозовано сприятиме оздоровленню нації.

Об'єктом подальших наукових розвиток повинні виступати розроблення спільних із європейською спільнотою методик виявлення нових психоактивних речовин, дослідження їх впливу на здоров'я особи. При цьому особливу увагу слід приділити молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комплексний підхід до захисту суспільства від незаконного наркообігу: монографія / Т.В.Корнякова, О.В. Соколенко, В.С. Гошовський та ін. ; за заг. ред. Т.В. Корнякової. Дніпро : ЛІПА, 2019. 532 с.
2. Regulation (EU) No 513/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 establishing, as part of the Internal Security Fund, the instrument for financial support for police cooperation, preventing and combating crime, and crisis management and repealing Council Decision 2007/125/JHA. URL : <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/513/oj>.
3. Commission Staff Working Document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council on progress in the EU's 2013–2020 Drugs Strategy and 2013-2016 EU Action Plan on Drugs. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>.
4. Council of the European Union. (2012) The EU drugs strategy 2013-2020. Bruxelles: Council of the European Union. URL : <http://register.consilium.europa.eu/servlet/driver>.
5. EU Action Plan on Drugs 2017–2020. URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>.
6. Progress on EU Drugs Strategy <https://ec.europa.eu>.
7. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.
8. Юзікова Н.С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй : моногр. Дніпро : Біла К. О., 2016. 510 с.
9. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року). Поглиблений огляд наркоситуації в Україні для Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності. Київ. 2017.
10. Концепція створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, схвалена розпорядженням Кабінету міністрів від 17 жовтня 2011 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>.
11. ESPAD Report 2015 – Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. EMCDDA/ESPAD, Lisbon, *September 2016*. URL : http://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/emcdda-espada-report_en.
12. Практика розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Офіційний веб-сайт Верховного суду України. URL : [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/179F1409F1D9B89AC2257B7C0044C93B](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/179F1409F1D9B89AC2257B7C0044C93B).